

MODULI YA UFUNDISHAJI WA KIDIJITALI YA GEAVET KWA WANAWAKE KATIKA BIASHARA ENDELEVU YA KILIMO NA UJASIRIAMALI

INAWENZA KUTOLEWA 4.2

NAMBARI YA MRADI WA GEAVET IO1129027

"UBORA WA KIJANI ULIOJUMUISHWA KATIKA MFUMO EKOLOJIA WA
ELIMU NA MAFUNZO WA AFRIKA"

Kanusho: Inafadhiliwa kwa Pamoja na Umoja wa Ulaya. Hata hivyo, maoni na maoni yaliyotolewa ni ya waandishi pekee na si lazima yaakisi yale ya Umoja wa Ulaya au Wakala wa Utendaji wa Elimu na Utamaduni wa Ulaya (EACEA). Umoja wa Ulaya wala EACEA hawawezi kuwajibika kwa ajili yao.

SEHEMU YA 2.4: Upatikanaji wa Ardhi, Fedha, na Rasilimali

2.4:1 Vikwazo vya Kisheria kwa Umiliki wa Ardhi

Vikwazo vya kisheria kwa umiliki wa ardhi katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara vimejikita katika mifumo tata na inayoingiliana ya kisheria inayochanganya sheria za kisheria na mifumo ya kimila ya umiliki wa ardhi. Ingawa nchi nyingi zina vifungu vya kisheria vinavyothibitisha haki sawa za ardhi, kanuni za kimila—hasa katika maeneo ya vijijini—mara nyingi hupunguza upatikanaji wa ardhi kwa wanawake na kudhoofisha utekelezaji wa haki rasmi. Uwepo huu wa mifumo mingi ya kisheria (wingi wa kisheria) husababisha sheria zinazokinzana na ukosefu wa usalama wa umiliki, hasa kwa wanawake wanaotegemea urithi wa kitamaduni na mipango ya ardhi inayotegemea familia ambayo mara chache huandikwa au kulindwa katika mahakama rasmi.

Chini ya tawala za kimila, ardhi inaweza kusimamiwa kijumuiya au kutawaliwa na desturi za mfumo dume zinazopendelea ukoo wa kiume na kuzuia haki za wanawake kurithi, kuhamisha, au kudhibiti ardhi baada ya ndoa au ujane. Ingawa sheria za kisheria zinaweza kuwaruhusu wanawake kumiliki na kuhamisha ardhi, desturi za kimila mara nyingi huenea katika ngazi za jamii, na kupunguza ufikiaji wa vitendo wa wanawake wa umiliki wa ardhi na usalama.

Vikwazo vingine ni pamoja na taratibu za gharama kubwa na za umiliki wa hati miliki, ambazo mara nyingi hazifikiki kwa watu wa vijijini, na uwezo mdogo wa kitaasisi ndani ya mifumo ya utawala wa ardhi ambayo inazuia utambuzi rasmi na utekelezaji wa haki za ardhi. Kwa sababu haki za kimila mara nyingi hazijaandikwa, wanawake wanaona ni vigumu kutumia ardhi kama dhamana ya mikopo au kulinda haki zao katika migogoro ya kisheria.

Matokeo kwa wakulima wanawake huko SSA:

- Uwezo mdogo wa kufanya maamuzi kuhusu matumizi ya ardhi: Hata wanawake wanapolima ardhi, umiliki usio salama unaweza kuwazuia kufanya uwekezaji wa muda mrefu kama vile kutumia mbinu endelevu za kilimo, mifumo ya umwagiliaji, au teknolojia mpya.
- Upatikanaji mdogo wa fedha na usaidizi wa kilimo: Bila haki za ardhi zilizoandikwa au zinazotambulika, wakulima wanawake wanaweza kupata shida kupata mikopo, ruzuku, huduma za ugani, au ushiriki katika vyama vya ushirika vya wazalishaji.
- Udhaifu mkubwa wakati wa mabadiliko ya maisha: Matukio kama vile ndoa, talaka, au ujane yanaweza kusababisha upotevu wa ghafla wa ardhi wakati kanuni za kitamaduni zinapopa kipaumbele madai ya jamaa wa kiume.

Swali la kutafakari

Una ushahidi au utambuzi gani kwa sasa kuhusu haki yako ya kutumia au kumiliki ardhi unayolima? Ni hatua gani za vitendo zinazoweza kusaidia kuimarisha au kurasimisha haki hii?

2.4:2Vikwazo vya Kifedha na Suluhisho Jumuishi za Kifedha

Upatikanaji wa fedha mara nyingi ni changamoto ya vitendo kwa wakulima wanawake na wajasiriamali wa kilimo. Wakulima wengi wa vijijini wanaona ni vigumu kupata mikopo rasmi kwa sababu wanaweza wasiwe na hati miliki za ardhi, historia ya benki, au dhamana inayotambulika. Kwa hivyo, wanaweza kutegemea akiba ya kibinafsi, wakopeshaji wasio rasmi, au usaidizi wa kifamilia kufadhili shughuli za kilimo.

Kilimo chenye kinahusisha kutokuwa na uhakika. Mishtuko ya hali ya hewa, wadudu waharibifu, na mabadiliko ya bei za soko yanaweza kuathiri mapato kutoka msimu mmoja hadi mwingine. Kwa sababu ya kutotabirika huku, taasisi za fedha zinaweza kutoa mikopo yenye masharti magumu au viwango vya juu vya riba. Hii inaweza kuwakatisha tamaa wakulima kuwekeza katika pembejeo, vifaa, mifumo ya umwagiliaji, au suluhisho bora za kuhifadhi ambazo zinaweza kuongeza tija na mapato.

Katika maeneo ya vijijini, upatikanaji wa huduma za kifedha unaweza pia kuwa mdogo. Umbali mrefu hadi benki, muunganisho dhaifu wa intaneti, na uzoefu mdogo wa bidhaa za kifedha unaweza kufanya iwe vigumu kufungua akaunti, kuomba mikopo, au kutumia zana za kifedha za kidijitali. Zaidi ya hayo, ratiba za ulipaji wa mikopo hazilingani kila wakati na mizunguko ya mapato ya kilimo, ambayo kwa kawaida huwa ya msimu.

Licha ya changamoto hizi, wakulima wanawake wanaweza kuchunguza chaguzi jumuishi za kifedha na mikakati ya vitendo ili kuimarisha hali yao ya kifedha.

Suluhisho Jumuishi za Kifedha.

Pochi za Kidijitali na Pesa za Simu: Kiendeshi Kinachotawala

Pochi za kidijitali na huduma za pesa za simu ni zana muhimu zinazoweza kuwasaidia wakulima wanawake kupata huduma za kifedha kwa urahisi zaidi. Pochi za kidijitali huwawezesha wanawake kuhifadhi fedha, kuhamisha pesa, kulipa bili, kupokea mishahara au pesa kutoka nje, na kupata uhamisho wa serikali—bila kuhitaji akaunti ya benki ya kawaida. Kwa kuondoa vikwazo kama vile mahitaji ya chini ya salio na hitaji la kutembelea matawi halisi ya benki, hufanya zana za kifedha zipatikane kwa urahisi na kwa bei nafuu zaidi. Matokeo yake, wanawake kutoka jamii za vijijini wanaweza kuokoa pesa kwa usalama, kujenga historia ya mikopo, na kupata mikopo. Ujumuishaji huu mkubwa wa kifedha unawawezesha kushiriki katika uchumi rasmi na huongeza utulivu na ustawi wao wa kifedha kwa ujumla.

Mfano wa Pochi za Kidijitali: M-Pesa (Kenya, Msumbiji), OPay, na Paga (Nigeria), MTN MoMo Pay (Uganda). Muhimu zaidi, pochi za kidijitali zimebadilika zaidi ya mifumo ya malipo na kuwa mifumo ya akiba na mikopo. Bidhaa kama vile M-Shwari (Kenya) na MoKash (Uganda) hutoa akaunti za akiba zilizojumuishwa na mikopo midogo. Watumiaji sasa wanatumia huduma za pesa za simu ili kuweka akiba, kuomba mikopo midogo na sera za bima, na pia kutuma pesa ndani na nje ya nchi.

Swali la kutafakari:

Ni huduma gani za pesa za simu au pochi za kidijitali zinazopatikana katika eneo lako, na unawezaje kuzitumia si tu kwa uhamisho bali pia kwa kuweka akiba au kupata mkopo?

Mikopo Midogo Midogo na Mikopo Midogo ya Kidijitali

Huduma za mikopo ya kidijitali zinabadilisha jinsi wakulima wanawake wanavyoweza kupata mikopo. Badala ya kuhitaji hati miliki za ardhi au historia rasmi ya benki, baadhi ya watoa huduma za kifedha sasa wanapima uaminifu kwa kutumia taarifa mbadala.

- Alama mbadala za mikopo huwezesha upatikanaji wa mikopo bila dhamana ya kawaida.
- Ugunduzi wa kidijitali (kama vile matumizi ya pesa za simu au tabia ya malipo) unaweza kuchukua nafasi ya historia rasmi ya mikopo.

Hii ina maana kwamba hata wanawake ambao hawamiliki ardhi au hawajawahi kuchukua mkopo wa benki wanaweza kuonyesha hatua kwa hatua uaminifu wa kifedha na kustahiki mikopo midogo.

Kwa mfano, programu ya Fintech "Tala" hutumia data kutoka kwa simu mahiri za wateja—kama vile rekodi za SMS, shughuli za pesa za simu, na mitandao ya mawasiliano—ili kutoa tathmini kamili ya mikopo. Kwa kutumia mbinu hii mbadala inayoendeshwa na data, kampuni inaweza kutoa mikopo kwa watu binafsi ambao wangeweza kuainishwa kama walio katika hatari kubwa na taasisi za fedha za kawaida. Tangu kuzinduliwa kwake mwaka wa 2014, Tala imetoa mikopo ya zaidi ya dola bilioni 2 kwa zaidi ya wateja milioni 6 nchini Kenya (Tala, 2021).

Vile vile, Fair Money, kampuni ya fintech yenye makao yake makuu Nigeria, hutoa mikopo ya papo hapo kupitia programu yake ya simu, kwa kutumia akili bandia kutathmini maombi ya mikopo kwa sekunde chache. Kwa zaidi ya watumiaji milioni 3.5 na zaidi ya mikopo milioni 6.5 imetolewa tangu kuanzishwa kwake, Fair Money inaonyesha jinsi majukwaa ya mikopo ya kidijitali yanavyoweza kukidhi mahitaji ya kifedha ya wasio na huduma za kutosha katika masoko yanayoibuka (FairMoney, 2021).

Somo muhimu

- Utambulisho wa kifedha unaweza kujengwa kidijitali, hata bila umiliki wa ardhi.
- Kutumia huduma za kifedha za simu mara kwa mara na kwa uwajibikaji kunaweza kuimarisha uaminifu kwa wakopeshaji baada ya muda.

Swali la kutafakari:

Ni hatua gani ndogo za kifedha ambazo tayari unachukua – kama vile kutumia pesa za simu, kuweka akiba mara kwa mara, au kulipa mikopo isiyo rasmi – ambazo zinaweza kukusaidia kujenga uaminifu na mkopeshaji wa kidijitali?

Vikundi vya Akiba vya Jamii

Licha ya kuongezeka kwa fedha za kidijitali, mifumo ya akiba ya jamii isiyo rasmi na isiyo rasmi sana inabaki kuwa ya msingi, haswa katika mazingira ya vijijini na ya kipato

cha chini. Vyama vya Akiba na Mikopo vya Kuzunguka (ROSCAs), vinavyojulikana kamamiali ya motoNchini Kenya kuna vikundi vya kifedha visivyo rasmi ambapo wanachama hutoa michango ya mara kwa mara kwa mfuko wa pamoja, ambao hulipwa kwa mwanachama mmoja kwa wakati mmoja kwa mzunguko. Kwa mfano, fikiria kikundi cha marafiki au majirani 10, kila mmoja akiingiza pauni 100 kwa mwezi, na kila mwezi, mtu mmoja atachukua pauni 1000 nzima (labda kwa sababu wana fursa mpya ya biashara). Hii inaendelea hadi kila mtu atakapochukua chungu. Kikundi kinaweza kuamua utaratibu wa watu kuchukua chungu, kulingana na hali zao, au wanaweza kufanya hivyo kwa bahati nasibu. Mojawapo ya michango muhimu zaidi ya ROSCA ni kukuza ujumuishaji wa kifedha, haswa katika jamii ambapo ufikiaji wa benki rasmi ni mdogo au haupo. ROSCA hutoa njia pekee inayofaa ya kuweka akiba na kupata mikopo kwa watu wengi katika nchi zinazoendelea, haswa wanawake na wale walio katika maeneo ya vijijini.

Swali la kutafakari:

Je, kuna kikundi cha akiba au utaratibu kama huo wa kifedha wa jamii katika eneo lako, na kushiriki katika hilo kunawezaje kukusaidia kupanga au kuwekeza katika shughuli zako za kilimo?

2.4:3Mikakati ya Kushinda Vikwazo

Katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara (SSA), kuwawezesha wanawake kupata haki za ardhi na ufadhili kunahitaji mbinu yenye pande nyingi inayoshughulikia mifumo ya kisheria na kanuni za kijamii na kitamaduni zilizokita mizizi. Mikakati muhimu inazingatia uwezeshaji wa kisheria, mageuzi ya kitaasisi, na ujumuishaji wa kifedha ili kuhama kutoka haki za kinadharia hadi umiliki wa vitendo na ulioandikwa.

Mikakati ya kutetea haki za ardhi na kupata ufadhili:

- **Kuimarisha Ujuzi na Uwezo wa Kisheria:**Mafunzo kwa wanawake kuhusu sheria za ardhi, haki za urithi, na taratibu za kisheria za usajili wa ardhi ni muhimu ili kuwawezesha kudai haki zao.
- **Kutumia Mbinu Zinazotegemea Jamii:**Kuwashirikisha viongozi wa kitamaduni, wazee, na wanajamii wanaume kama washirika ni muhimu katika kupinga mila hatari zinazowatenga wanawake.
- **Kuamsha Utetezi wa Wakulima wa Chini:**Kusaidia vikundi na miungano ya wanawake wa eneo husika kushawishi vyombo vya utawala wa ardhi vya eneo husika na kushawishi watunga sera kwa ajili ya utawala wa ardhi unaozingatia jinsia.
- **Kutengeneza Bidhaa za Kifedha Zinazozingatia Jinsia:**Kubuni bidhaa za mikopo na mikopo zilizoundwa kwa ajili ya wakulima wanawake, kama vile ratiba za ulipaji zinazobadilika zinazolingana na mizunguko ya kilimo, na kuondoa mahitaji ya dhamana iliyosainiwa na wanaume.

- **Kutumia Hati za Ardhi kama Dhamana:**Kuimarisha matumizi ya hati miliki za ardhi, vyeti vya kukodisha, na hati za haki za ardhi ili kuwaruhusu wanawake kufikia masoko rasmi ya mikopo.
- **Kukuza Ujuzi wa Kifedha:**Kutoa mafunzo yanayolenga bajeti, usimamizi wa mikopo, na mikakati ya uwekezaji ili kuongeza kujiamini kwa wanawake katika kuendesha taasisi za fedha.

Uchunguzi wa kesi:Advans Ghana - Suluhisho la Akiba na Mikopo kwa Wakulima Wadogo Wanawake (Ghana).

Mapema Ghana ni taasisi ndogo ya fedha ambayo hutoa bidhaa za akiba na mikopo maalum kwa biashara ndogo na wakulima wadogo. Lengo lake ni kuwasaidia wakulima kuimarisha shughuli zao za kilimo na kuboresha maisha yao kupitia huduma za kifedha zinazopatikana pamoja na mafunzo, usaidizi wa pembejeo, na uhusiano wa soko.

Kwa kutambua kwamba wakulima wengi wanategemea sana mikopo lakini wana akiba ndogo, Advans walijaribu suluhisho la akiba na mikopo ya kilimo lenye lengo la kukuza akiba ya mara kwa mara huku wakidumisha upatikanaji wa mikopo yenye tija. Mchakato rahisi wa kufungua akaunti, uliungwa mkono na maafisa wa shamba, uliwawezesha wakulima wengi kujihusisha na huduma rasmi za kifedha kwa mara ya kwanza. Utendaji mzuri wa ulipaji wa mikopo ulionyesha kuwa mikopo inapounganishwa na uzalishaji wa kilimo na ufikiaji wa soko, wakulima wanaweza kusimamia kukopa kwa ufanisi. Karibu akaunti 2,080 za akiba zimefunguliwa na mikopo 809 ya pembejeo imetolewa kwa kiwango cha ulipaji cha zaidi ya 95%.

Huduma hii pia imeunganisha pesa za simu, jambo ambalo limeboresha urahisi kwa wakulima wengi wanawake wanaokabiliwa na vikwazo vya uhamaji. Katika maeneo yenye mtandao mzuri na ufikiaji wa mawakala wa simu, wanawake wameweza kuweka akiba na kufanya miamala kwa urahisi zaidi. Hata hivyo, katika maeneo yenye miundombinu na muunganisho dhaifu, wanawake bado wanategemea maafisa wa mikopo kukusanya akiba ana kwa ana. Hii inaangazia jinsi ujumuishaji wa kifedha unavyotegemea sio tu muundo wa bidhaa bali pia njia za uwasilishaji na hali za ndani.

Ingawa bidhaa za akiba na mikopo hapo awali hazikuwa na mwelekeo wa kijinsia, Advans imetambua uwezo mkubwa wa wakulima wadogo wanawake. Ili kuimarisha ushiriki wao, taasisi hiyo imeanzisha bidhaa za mikopo ya kikundi zinazohimiza ushiriki wa wanawake na inapanga kupanua suluhisho za kifedha za kilimo zinazolingana na mahitaji yao.

Somo lililojifunza:

Kujenga uaminifu, kurahisisha taratibu, na kuleta huduma za kifedha karibu na wakulima wanawake – kimwili au kidijitali – kunaweza kuboresha kwa kiasi kikubwa ushiriki wao katika mipango ya akiba na mikopo.

Swali la kufundisha la kutafakari

Ni nini kitakachokufanya iwe rahisi kwako au kwa wakulima wengine wanawake katika jamii yako kuweka akiba mara kwa mara au kupata mikopo kwa usalama?

Marejeleo

Muungano wa Mapinduzi ya Kijani barani Afrika. (2020). *Kesi ya biashara ya ujumuishaji wa kifedha wa wakulima wadogo wanawake*. <https://agra.org/wp-content/uploads/2020/10/The-Business-Case-for-Financial-Inclusion-of-Female-Smallholder-Farmers.pdf>

Arowosegbe, M., & Chukwunweike, S. O. (2024). Ubunifu wa Fintech na ujumuishaji wa kifedha: Kuziba pengo katika masoko yanayoibuka. *Jarida la Kimataifa la Utafiti la Uchapishaji na Mapitio*, 5(9). <https://doi.org/10.55248/gengpi.5.0924.2705>

Ayo. (2024, Juni 24). Ufadhili wa kilimo barani Afrika: Mitindo na maarifa. *Mtandao wa SAFIN*. <https://safinetwork.org/agricultural-financing-in-africa-trends-and-insights/>

Bennani Smires, C. (2025, Januari 10). Jinsi pochi za kidijitali zimebadilisha maisha ya mamilioni barani Afrika. *Programu ya SBS*. <https://sbs-software.com/insights/digital-wallets-in-africa/>

Borma, S. (2025, Septemba 9). Kwa nini wafanyabiashara wadogo na wa kati katika sekta ya kilimo Kusini mwa Jangwa la Sahara barani Afrika wanajitahidi kupata fedha: Mambo muhimu yanayozuia. *COLEAD*. <https://news.colead.link/en/why-msmes-in-sub-saharan-africas-agricultural-sector-struggle-to-access-finance-key-blocking-factors/>

Tume ya Ulaya. (2025). Kuifanya kilimo cha kidijitali kuwa cha kidemokrasia kupitia suluhisho mahiri kwa mashamba madogo (Farmtopia). *Mtandao wa EU CAP*. https://eu-cap-network.ec.europa.eu/projects/democratizing-digital-farming-through-smart-solutions-small-farms_en

Benki ya Uwekezaji ya Ulaya. (2023). *Kulisha kizazi kijacho: Mbinu ya kimkakati ya mabadiliko ya kilimo na usalama wa chakula*. https://www.eib.org/files/publications/thematic/feeding_future_generation_en.pdf

Farrelly Mitchell. (2024, Januari 16). *Changamoto za pembejeo za kilimo katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara*. <https://farrellymitchell.com/agri-input-challenges-ssa/>

MTN Uganda. (n.d.). *Mteja – MTN MoMo*. <https://www.mtn.co.ug/momo/customer/>

OneMoneyWay. (2024, Oktoba 25). Kuelewa ROSCA: Faida, muundo, na matumizi ya kisasa. *OneMoneyWay*. <https://onemoneyway.com/en/dictionary/rosca/>

Benki ya Dunia. (2023). *Haki za ardhi za wanawake katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara: Tunasimama wapi kiutendaji?* <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099432211092367495/pdf/IDU0afeba6800588804d2a0ad290368a53e64004.pdf>

Benki ya Dunia. (n.d.). *Haki za ardhi za wanawake na wanaume katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara*. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/170131495654694482-0010022017/original/A2ABCASlavcheskaetal2016Beyondownershipworkingpaper.pdf>

Mwandishi(Waandishi). (2023). Kichwa cha makala. *Sauti ya Utafiti, Juzuu(Toleo), masafa ya kurasa*. https://voiceofresearch.org/Doc/Mar-2023/Mar-2023_7.pdf